

DDE je lahko 'kar neki' ali pa gradnik boljšega sveta

✍ Bernarda Mal

Predmet med učenci in učitelji ni med priljubljenimi. Zdi se, da ga občutijo kot nepomembnega, neživljenjskega. V samem bistvu pa je zasnovan kot najpomembnejši učni predmet za učinkovito državljanstvo in zadovoljno življenje posameznika, skupine in skupnosti. Razumeti, biti kritičen in aktiven državljan ni danost, temveč so to razvite zmožnosti, ki pa jih učenci lahko pridobijo prav pri predmetu državljanska in domovinska vzgoja ter etika (DDE).

Predmet se poučuje v 7. in 8. razredu osnovne šole. Pridobljene zmožnosti učenci vsakodnevno uporabljajo v okolju, kjer živijo. Šole, v katerih se ta predmet poučuje kot enega izmed pomembnejših, udeležajo drugačen vsakdanjik. Vzdušje je umirjeno, konflikti se rešujejo sproti s pogovorom, mediacijo, v sodelovanju učenca, učiteljev in staršev. Predmet torej omogoča, da bo čez nekaj let našim učencem lažje živeti, če bodo usvojili veščine, ki so zapisane v učnem načrtu (UN).

Kaj zahteva učni načrt?

Predmet opredeljuje kot sestavni del osnovnošolskega družboslovnega in humanističnega izobraževanja, pri katerem učenci pridobijo temeljno znanje o posamezniku, skupini in skupnosti, pravilih, ki veljajo v skupnostih, odgovornosti posameznika, predsodkih, politični ureditvi domo-

vine in Evropske unije, mednarodnem sodelovanju, o kulturi in etiki, o nazorskih, filozofskih in verskih sistemih ter trajnostnem razvoju.

Učenci razvijajo ključne veščine presojanja, komuniciranja in argumentiranja, aktivnega družbenega delovanja in vseživljenjskega učenja.

Splošni cilji pouka državljanske vzgoje so razvoj politične pismenosti, kritičnega mišljenja in nekaterih stališč in vrednot ter dejavno vključevanje v družbeno življenje.

Didaktična priporočila v UN navajajo uporabo sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije, sodelovanje z ustanovami, vladnimi in nevladnimi organizacijami, društvi. Med učne dejavnosti pa postavlja: opazovanje, doživljajsko pripovedovanje, argumentirano razpravljanje, primerjanje, analiziranje, kritično izražanje stališč, odločanje, načrtovanje in izvajanje akcij, izdelovanje plakatov, priprava referatov, igre vlog, razlaganje s primeri, debatiranje in komentiranje, predstavitev vsebin z uporabo informacijske tehnologije, raziskovanje in samorefleksija lastnih dejavnosti, delovanje v družbenem življenju. DDE naj bi poučeval učitelj, ki pozna učne načrte vseh predmetov za OŠ v vseh razredih, saj je medpredmetno povezovanje nujno. Priznana pa mu je tudi avtonomija.

V učnem načrtu ni ovir in tudi ni določil o kaki prepovedi. Je le velik izziv učitelju, le-ta ga sprejme ali pa le preživi še eno uro v razredu.

Prva ura

Učenci v 7. razredu nimajo predstave, česa bi se učili pri tem predmetu, zato je ključno, da jim to pojasnimo že prvo uro in jih navdušimo zanj. Težka naloga. Ena od možnosti je metoda svetovne čajarne. Ta poteka tako, da na tri

plakate napišemo ključne besede: državljanska vzgoja, domovinska vzgoja, etika. Določimo skrbnika, ki na plakat zapisuje osnovna sporočila obiskovalcev. Obiskovalci so učenci, ki se prosto gibljejo med plakati in se pogovarjajo o pomenu napisane iztočnice. Po določenem času na plakat skrbnik nalepi definicijo iztočnic in znova povabi k odprtemu pogovoru ter zapisuje povzetke pogovorov. Nato skrbnik nalepi na plakat še časopisno novico, poročilo, reportažo ... in spodbudi pogovor o napisanem. Sledi poročanje skrbnikov in povzemanje. Uro pa zaključimo z vprašanjem: kako so se učenci počutili pri uri; ali jim bo znanje, ki ga bodo pridobili pri DDE, v življenju koristilo. Če nam je uspelo predmet predstaviti, osmisлити in zanj navdušiti, smo to uro postavili temelj nadaljnjim 69 uram, ki bodo sledile v naslednjih dveh letih.

Vloga učitelja

Drugo bistveno spoznanje je v vlogi učitelja. Njegovo delo ni usmerjeno v pridobivanje informacij, temveč k razvoju veščin. Učenci so bolj vodljivi pri prepisovanju, urejanju, ponavljanju informacij in se sprva upirajo aktivnim metodam učenja, pri katerih spodbujamo mišljenje, in to celo divergentno. To je za učence mnogo bolj naporno. Ker pa vložijo več truda, je tudi zadovoljstvo večje. Učitelj mora vztrajati na sodobnih in aktivnih metodah, mora jih večkrat ponavljati in utrjevati. Sčasoma jih učenci sprejmejo in v njih tudi uživajo, saj spoznajo njihovo vrednost.

Kdaj učitelj ve, da je učence pridobil?

Moja izkušnja je, da to ve, ko učenci samoiniciativno začnejo prinašati

Foto: Peter Prebil

gradiva, ki so jih našli na spletu ali v medijih in se želijo o njih pogovarjati, izmenjati mnenja, komentirati, argumentirati. Tedaj se povrne tudi ves začetni napor, saj predmet postane eden tistih, ki ga komaj čakamo.

Izkušnja z domačimi nalogami

Domačih nalog učenci ne marajo in jih pogosto ne izdelajo. Moje temeljno stališče je, da je naloga odgovornost učenca, je njegova možnost, da napreduje, zato učencem priporočim vse naloge, zahtevam pa predstavitev petih nalog v šolskem letu. Spretni in bolj preračunljivi učenci zahtevo izpolnijo hitro. Obotavljivi učenci pa pridobijo možnost, da vidijo vzorce sošolcev in se opogumijo. Tako učenci postajajo odgovorni in tudi naloge so praviloma uspešne.

Odziv okolja

Navajam še nekaj izkušenj z odzivom kolegov in okolja. Ko smo govorili o pravilih, je učenec vprašal, zakaj učitelji kršijo pravila. Opozoril je na skupnico učiteljev, ki v času glavnega odmora 'skrito' pokadijo za šolo cigareto. Pogovor sem vodila v smer,

kako je, kadar je človek zasvojen in potrdila, da bi prepoved kajenja na območju šole morali upoštevati. Ker so učenci zaupali razredničarki, ta pa učiteljici kadilki, sem posledično doživela ostro verbalno nasilje. Enako se je zgodilo po obravnavi Konvencije o otrokovih pravicah, ko je učenec učiteljici matematike, ki jim je določila veliko domače naloge, rekel, da ima pravico do igre. Ta se je ujezila in mi povedala, naj jih vendar učim kaj koristnega. Po moji presoji bi učiteljica ravnala bolj ustrezno, če bi učenca usmerila k iskanju možnosti, kako narediti nalogo, da mu bo ostalo več časa za igro. V tretjem primeru so bili razočarani učenci. Dogovorili smo se s tajnico občinske uprave, da bodo prisostvovali delu seje občinskega sveta, in sicer pri točki dnevnega reda o določitvi nevarnih poti, in imeli možnost razpravljati. Zadnji dan pred sejo smo bili obveščeni, da se svetniki ne strinjajo z njihovo prisotnostjo.

Odziv okolja je bil nepričakovan. Navedeni so primeri negativnega odziva z namenom, da bi bili na to pripravljeni. Vsi pa vemo, da se prah dviguje za dobrim konjem, zato prizadevanja za sodelovanje z okoljem prej ali slej prinesejo ugodne posledice.

Zaključek

DDE je edinstvena priložnost, da spoznamo, kaj učence zanima, jim posredujemo vrednote, možnosti in znanje za uspešno vključevanje v družbeno življenje in kreiranje le-tega.

Delo učitelja DDE, ki se ga loti avtonomno in po sodobnih učnih oblikah, ni lahko. Pogosto potrebuje več ur priprave, da 45 minut vzdržuje vzajemno učenje med učenci in učiteljem v ustvarjalnem nemiru. Učitelj ni vir informacij, je pa dober metodik, vrhunski strokovnjak in sproščeno komunicira v učnem pogovoru z vsemi učenci. Odzivi okolja niso vedno v območju pričakovanega, a je vztrajanje porok za poglobitev pouka državljanske in domovinske vzgoje ter etike. ■

Viri in literatura

Državljska in domovinska vzgoja ter etika. Učni načrt. Uporabljeno, 8. 5. 2012. Vir: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DDE_OS.pdf

Bernarda Mal: Osebni zapisi evalvacij in refleksij poučevanja.

De Bono, Edward (2006): *Laterarno razmišljanje*. Ljubljana: New Moment.

De Bono, Edward (2005): *Šest klobukov razmišljanja*. Ljubljana: New Moment.